

~~917~~

EX BIBLIOTH.
NATIONIS HUNGAR.

VITEBERG.

17-59.

SIGNAT. MDCCCXIII.

Q. D. B. V.

DE

LOGICES
PROTHEORIA
GENERALI,

five

PRÆCOGNITIS UTILIBUS,

PRÆSES

M. PAULUS PLATANI,

Muotová-

&

RESPONDENS

GABRIEL TRUSIUS, *h. III. 2790*

Veterisfolio-Hungari.

Ad diem 12. Augusti, horis antemeridianis,

A. O. R. cl. bc LXXVI.

In Auditorio Philosophico

publicè disputabunt.

WITTEBERGÆ, Typis JOHANNIS BORCKARDI, Acad. Typ.

Excudebat SIMON LIBERARIUS.

*Pereximio Dn: Sen:
Jw Michaëli de Fru:
Dn: et Amic: icelandic:
off: Respondens*

FELICITATIS SUÆ POST DELIM STATORIBUS ET AUCTORIBUS,
PIIS JESU CHRISTI EXULIBUS,

VIRIS

Plurimum Reverendis, Nobilissimo, Amplissimis, Clarissimis,

DN. MATTHIÆ PORSCHIO,

Urburario Schemnicensi famigeratissimo, Ecclesiæ qn. CHRISTI in Montano
Ungariæ Novifolio Archidiacono vigilantissimo & gravissimo:

DN. DANIELI REMENIO,

olim Ecclesiæ Veterisfoliensis Antistiti meritissimo,

DN. HIOBO TRUSIO,

Ejusdem Ecclesiæ nuper Symmystæ fidelissimo,

DN. JOHANNI BURIO,

Pridem apud Carponenses German. Nation. Ecclesiastæ dignissimo.

Respectivè PATRONO MAXIMO, SUSCEPTORI

VENERANDO, PARENTI OPTIMO, in CHRISTO Patribus & Pro-
mozoribus suis meritò devotionis cultu acatam prosequendis,

Salutis, & Gratiae Cœlestis in adversis copiam,
cum filiali affectu!

TAndem post annui laboris cultum è sterili Sapientiæ agro in lucem profes-
tro manipulos, sed qui aculeatas inter Logicæ spinas succreverunt. Desuit
enim benignus adspirantis auræ Favonius, & Cœli bementioris influxus, ejus
auspiciis uberiorem messem colligere licuisset. Quicquid autem in his eximii
est, id totum jure vobis, PATRES VENERANDI, redditur. Vos enim gratio-
sis munificentiae Vestrae pluviis segetem rigastis, juvistis favore, & ita animâ-
stis, ut his fomentis præcocem hanc maturitatem adipisceretur: meritaque
Vestra testaretur, ac comprobaret, amorem & devotionem

Vestri Clientis, Filii & Cultoris obsequiosissimi

RESPONDENTIS.

Præfatio.

um *Veritas* multis innexa sit difficulta-
tum spais, & plerumq; ex abstrusis Naturæ latebris eru-
tuenda, non minùs de præfidiis, quibus in lucem pro-
trahatur, quàm de ipsa Veritate solliciti esse debemus.
Frustra enim est natura ingenitum discendi desiderium,
nisi arte juverur, & præceptis in errores potiùs ruit, quàm
ex errorum Labyrintho eluctatur, nisi lumen, per sinuo-
fos anfractus ad Veritatis regiam contendens, sequatur. Nec ad eru-
endam solùm latentis adhuc veritatis lucem; sed ad conservandam quoque
maximò opus est instrumentorum apparatus. Persepe etenim tantis fal-
laciariù machinis ab ingeniosa calliditate oppugnatur (licet nunquam expu-
getur) ut prorsus ex oculis nostris subducta, aut prorsus oppressa esse vi-
deatur. Sed quò stratagematum genere, aut quibus arictibus hanc Veri-
tatis Arcem impetat? dixerim ego, sed modestè, sed sine vulnere Veritatis,
ancillantibus *Logicæ* Artibus: eam enim, quam natura aculus *sequestram verè*
& falsi voluit esse, abusus ad ministerium falsitatis condemnavit. Inde igitur
paranda remedia, unde nascuntur morbi: obstruendæ fallaciarum ri-
mæ, è quibus ex plenis alveis sese in veritatem evolvunt: ac laborandum,
ut curâ diligentiori pertractentur *Logicæ Studia*, quorum accumulâ cogni-
tione nescio an quicquam homini, quàm homo est ad intellectualem vitam natus,
optabilius esse possit, inquitente B. Dannhaverò (a). Idem iudicium jam olim
fuisse Hieronymi ex citato subtilissimo Autore (b) patet: *Verè quicquid in se-*
culo dogmatum perversorum est, quicquid ad terrenam scientiam pertinet, &
putatur esse robustum: hoc Dialecticâ arte subvertitur, ut instar incendiî in ci-
neres favillasq; dissolvatur, ut probeur nibili, quod putabatur esse fortissimum.
His suffragatur B. Jac. Martini, qui ait: *Nullus est error in Theologia, qui*
adhibito ad S. Scripturam instrumentò hòc nostrò non possit commodè refutari.
Nullum est verum, quod non possit eodem & inveniri promptius, & doceri ex-
plicacius, & confirmari certius &c. Ubi pluribus encomiis ornat hoc in-
strumentum Veritatis (c). Etsi unquam desideravit exquisitissimi laboris
cultum, hoc sane exulceratò omnium rerum tempore, maximè efflagitat:

A 2

quò

(a) In I. B. D. p. 2. (b) Polemosoph. Artic. 3. S. 12. pag. 25. & seq. (c) In
Præfatione Institutionum Logicarum.

quò *Jesuitarum* insolentissimum illud hominum genus plenis velut castris imminet veritati, dumq; aperta vi nequeat eam subruere, per occultos Artibus Sophistica cuniculos eam oppugnat. Gemina enim potissimum artibus praesidiò sese armat nigra cohors, Eloquentiae nimirum & Logicae, alterum ad auram popularis aucupium, alterum ad obscurandam orthodoxae Veritatis Lucem commodum arbitans artificium. Sed non committendum ingenuis, ut his armis in nostra saeviant viscera, ac victorias ferant de imbelibus, quin pro virili enitendum, ut paribus armis hac saevendi libido refrenata procul ad Orcum usq; unde natales suos ducit, à pomœriis Ecclesiae propulsetur. Quare non ex quaestu studia aestimantes, sed ex publica utilitate, volumus praesenti Exercitiò Logicae studium honorare, ac de Praecognitis, quae maximè in litem veniunt, publicè disserere. Coelestis Veritas adspiret conatibus nostris, & faciat, ut ritè verum à falso discernere possimus!

§. I.

Sicut alii Habitus Scibilium tractantur partim *Pracognitis* partim *Essentialibus*: ita Logicae tractatio hac vià ritè instituitur. Nam cum *Intellectus* noster in *cognitione objectorum* propter infirmitatem Intellectionis procedat ab imperfectiori ad perfectum, à confusis ad distincta, idèò objectam id, circa quod cognoscendum occupatur, primùm in genere, & per quandam umbratilem delineationem sibi sifit & repraesentat, donec distinctè secundùm omnes partes illud ipsum cognoscat. Ob quam *duplicem Intellectus in Objectum tendentiam*, duplex *Tractatio* disciplinariae instituitur: eaq; altera *extressentialis*, altera *essentialis* nuncupatur: in illa superficialia habitus adumbratio, in hac accurratior omnium, quae ad eum cognoscendum pertineant, evolutio instituitur. Illa *Pracognitorum*, haec *Systematis* nomine communiter apud Philosophos venit. Unde aliud esse dicunt *Præcepta Artis dare*, aliud *universalem Artis Ideam delineare*.

§. II. Hinc liquet, quod cum *Organi* hujus tractatio distinguatur in *Pracognita* & *Essentialia*, non spectetur absolute & in se, sed resarè & in respectu discantis, quatenus Logica est disciplina & communicabilis cum alio. Hujus igitur respectu, ad Auditoris nempe docilitatem, proponuntur *Pracognita*, ut, ubi intellexerit, quid in aliqua disciplinari tractatione expectare debeat, attentiores se ad hujus Disciplinæ auscultationem praebeat, & sic variis *Disciplina* arduissimam, dissensionem, unitatem & naturam praenolis habeat,

babeat, cujus beneficio in ipsa deinceps tractatione eò feliciter progrediatur, ut loquitur B. Klotzius (d). Et B. Scharffius (e) tres ob causas Necessaria esse Præcognita dicit: partim ne in ignotâ versemur sylva; partim quod universa doctrina ex anticipatis & prælibata cognitione pendeat: partim ut unò quasi intuitu conspiciatur, & om̄s ev̄ τὸ πῶς representetur. His pensis habitis eòdem Tractationis processu merito Logica tradi solet, ut quasi totius systematis per brevem quandâ delineationem Logices Tyroni sub obtutum sistatur, e. jusq; ad specialiore[m] cognitionem desiderium incendatur ac extimuletur.

§. III. Præcognita verò Logices juxta recentiores, eosq; accuratiores, qui methodò practicâ eam tradunt duplicis generis constituuntur: alia de *Disciplina*, ejusq; Natura, sive *Utilia*, quæ ad meliùs esse tractationis requiruntur, & sine mutilatione *Disciplinæ* omitti possunt, aut etiam ad eam reservari: alia in *Disciplina*, sive *Necessaria*, quæ ad esse requiruntur, & ita comparata sunt, ut ad perfectionem pertineant, nec citra mutilationem *Disciplinæ* omitti possint: de qua forma tractandi docet locupletissimè *Venerandus noster Dn. D. Calovius (f)*. In illa usitatè tradi solent, quæ de *Logica Naturæ* præcognoscenda veniunt, & quorum cognitio prævia velut Mercurialis Statua nificat quæ eundum sit, hoc est, quid aut quomodo tractari in *Disciplina* debeat. In his *Finis & Subjectum* ejusdem expendi debet, sine quibus *disciplina* esse non potest. Nam *Finis* præmittendus est necessariò: Quia frustra est de *Mediis* omnis consultatio, nisi ad finem dirigatur. *Subjectum* verò ideò præsupponitur, quod in ignoto nemo operari possit, neque operationis ratio constet incognitò subjectò.

§. IV. Quæ ratio *Tractationis* duplici dicitur fundamentò: (1.) *analogiâ aliorum Habituum Practicorum*, qui itidem hac viâ tractantur, ita ut ante omnia præcognoscantur partim utilia, partim necessaria: ut vel solius *Scientiæ Moralis* exemplo id clarissimum esse possit. (2.) *Indole eorum, quæ in Logica tractantur*: quorum quædam ita sunt comparata, ut liberè tractari, præmitti aut postponi, vel etiam planè omitti possint; quædam verò ita habent, ut planè omitti nō possint, sine hujus *Disciplinæ* imperfectione. Nisi enim certò constiterit *Finis*, à quo media specificantur, nec *Objectum* fuerit præcognitum, quod *Operationi* subternitur, frustra de *Mediis* consultabit *Logicus*, ut loquitur præfatus *Magnif. Dn. D. Calov. (g)* Adeoq; Utilia

A 3

(a) In *Theolog. Natur. Disp. 1. Proem. Thef. 1. p. 1.* (c) In *Theoria Transcendentali de Naturæ Metaphysica Tb. 1. p. 5.* (f) In *Methodo Docendi Universali, de Præcognita Disciplinarum Practicarum, p. m. 671. § p. 685. seqq. (g) l. c. p. 626.*

Utilia perinde se habent ad Habitum Disciplinarem, ut se habet Exordium ad Orationem, Vestibulum ad Domus integritatem, aut (ut ita barbarè cum Spenglero (b) loquar) Præambulum, in quo Organædus cautionem aliquam pulsando aulpicaturus generaliter prius integræ quasi delineat, partim favoris demerendi gratiâ, partim intimandi canturis tonum causâ: ita Utilia Præcognita præmitti solent à Doctoribus. Secus verò res habet cum *Necessariis*: nisi enim hæc præmittantur, uti jam sæpius dictum, manca & mutila evadet tractatio.

§. V. Hæc suppositâ hypothesi tanquam vera, falsa erit Opinio *Ranzorum*, qui putant omnia Præcognita ad essentiâ tractationis pertinere, & necessariò, non vero liberè, quædam præmitti aut etiam omitti. posse. Falsus quoq; imò etiâ injuriosus est *Gubertus ab Isendoorn*(1), Philosophus aliâ acutissimus, accusans eos frigiditatis & imperitiæ, qui Logicæ naturam & partes ad Prolegomena sive Præcognita referunt. Neq; ratio, quâ ille nititur, tanti momenti est, ut Viros doctissimos ob eam puerilis incognitantiæ accuset. Dicit verò sic inferendo: Ea, quæ Naturam & essentiâ explicant, pertinent ad essentialia, quod definitio & divisio facit. Nam scire debebat Vir Doctissimus quod duplex alicujus rei *Tractatio* dari possit, *confusa* alia, *alia distincta*: illa ex Præcognitis hauritur, in quibus universalis idea proponitur; hæc non nisi omnium partium habitus alicujus evolutione, quæ ipsam essentialem Tractationem absolvunt, haberi potest.

§. VI. Sed ut ea, quæ ad Præcognita Utilia tractanda pertinent, & quidem quæ momentum primum concernunt, persequamur, ratio instituti nostri nos invitat. Ex his autem primû est *Existentiâ*, circa quam inquiritur, tum absolutè: *an sit Logica?* tum restrictè, quoad Esse distinctum: *an nempe sit ab aliis disciplinis distincta?* Eam verò, etsi ad eò dubia non sit, tamè methodi legitime observandæ causâ hic confirmandam esse existimamus. Probatur igitur *quæ esse distinctum*: (nam, hòc obtentò, ulterò esse absolutum patecet.) (1. *ex distincto objecto ejus formali*, per quod quævis Disciplina in esse suo constituitur & specificatur: Jam quòd Logica tale Objectum habeat, per quod in esse constituitur, & ab aliis distinguitur, clarissimum est, & patebit infra in assignatione objecti formalis Logicæ, de quo in Præcognitis *Necessariis* Logicæ agendum erit. (2. *Ex discendi desiderio cujus humana natura implantato*, quod sanè frustra esset, nisi modus sciendi daretur, cujus beneficiò desiderium naturale perficeretur: At natura nihil fecit frustra: necessa-

(b) In *Exercitationib. Exerc. 6. de Proem. Logic. p. 425.* (1) In *Cursu Logico Systematico & Agonistico de Natura Logica Quest. 1. p. 10.*

necessariò igitur inferendum est dari aliquod medium, per quod facultas illa naturalis juyetur. Hoc autem nullum aliud est præter Logicam, quæ regulatur ratio in cognoscendo vero. Vid. Gisbertus ab Ilendorn, (k) qui hæc pluribus confirmat.

S. VII. Alterum vero quod ad momentum primum pertinet est *Essentia Logica*, quæ partim *Definitione*, partim *Causarum evolutione*, partim *Divisione* absolvitur. In illa tùm *Subjectum*, tùm *Predicatum* Definibile explicantur: in *ista* verò causæ recensentur: in *hac* representatur dispositio Objecti tractandi in suas quasi partes distributa. Quamquam verò vulgaria nimis, & omnibus, etiam Tyronibus Logicæ hic tractanda occurrant; tamen quia Præcognitorum tractatio ab illis dependet, non omninò silentio præteriri possunt. Cæterùm, ut ante omnia *Definitum*, quod h. l. est *Logica*, expendamus, considerandum illud venit, vel *ratione Etymologicæ*, in qua origo investigatur: vel *ratione Homonymiæ*, in qua ambiguitas: vel deniq; *ratione Synonymiæ*, in qua significata æquivalentia evolvuntur. Etenim cum *ἄνοια* q. s. *νόησις* dicatur, eò quòd per nomen conceptum rei habeamus; & Latinis *Novimen*, quia in notitiam rei ante ignota nos deducit: ideo meritò de *Nominis Expositione* curam suscipimus, eam non planè inutilem futuram persuasi.

S. VIII. Est autem *Logica* Terminus origine *Græcus*; verùm sicut alia nomina Artium & Scientiarum Latinitate jam sunt donata, ita hujus Organum nomen peregrinam notionem exiit; nec Adjectivè; sed Substantivè ponitur, ut nomen *Mathematicæ*, *Phyicæ*, *Grammaticæ*, *Rhetoricæ*. Derivatur autem ἀπὸ τοῦ λόγος: qui autem ille λόγος sit, ob æquivocationem ejus dubium est. Quapropter vindicandus est priùs ab ambiguitate, & tunc determinandum, à quo potissimùm genuinam originem ducat. Et quidem sumitur (1.) pro *λόγος Essentiali*, seu *substantiali*: (2.) pro *mente & ratione humana*, sive *facultate ratiocinandi*, & (3.) pro *ipsa actione rationis*, adeoq; pro *sermone tam interno, quàm externo*, sive ille sit *scriptus*, quando scilicet intra mentem nostram conceptum scripto commendamus; sive *prolatum*, quando sermo intra mentem conceptus foras profertur, ut loquitur *Spenglerus* (l). *Prima* acceptio est planè ab hoc loco aliena & *tertia* hic locum habet. Interim tamen primariò ab ipso *sermone interno*, secundariò ab externo derivari Logicam commodiùs certum est. *Inæqualitatis* hæc est *ratio*: quia potest Logicus esse discursus, etiamsi per sermonem externum sese non exerat, ut exemplo esse possunt illi, quibus natura vocis officium denegavit, vel aliò casu impediti animi conceptus foras profere

(k) l. *supr. citatò*, (l) *In Exercit: Log: Exerc: 6. p. 427.*

proferre nequeunt. *Gisbertus ab Ispendoorn* quinque acceptiones τὸ λό-
γῳ adducit, de quo potest videri suo loco (m). Hoc tantum tenendum,
quod Logica vi prioris derivationis *Disciplina rationalis* vocetur, non tan-
tum quod sit à ratione tanquam causa *effectivè*, aut in ratione *subjectivè*
(hoc enim etiam cæteris habitibus commune est): sed quod se habeat ad ra-
tionem *terminativè ac directivè*, uti monet laudatus *Noldius* (n).

§. IX. Ratione *ἰσωνομίας* Logica sumitur vel (1) *generalissimè*, pro om-
ni ea disciplina, quæ circa λόγον versatur, & hæc ratione complectitur
Grammaticam, Rhetoricam, &c: vel (2) *generaliter*, pro quacunq; ratione
differendi, sive ea sit connata sive acquisita: vel (3) *specialiter*, pro sola
disciplina, quæ tradit modum sciendi & differendi artificialem. *Prima*
acceptio est maximè impropria & abusiva, altera est communis etiam Logi-
cæ improprie tali, *postrema* solum hic loci meretur sedem. Huc perti-
nent quoq; illæ *Distinctiones Vulgares*, quibus Logica distinguitur (α) in
Naturalem, Vsualem & Artificialem. Naturalem, ut describit *Noldius* (o),
est potentia differendi congenita. Et hæc pollet quilibet mortalium na-
turali lumine præditus, ejusq; beneficiò valer veritatem & falsitatem co-
gnoscere, sive unum ex alio rationabiliter colligere. Hanc verò multum ju-
vare discetas ut *Artificialem* deinceps commodius assequi possint, inquit
Spenglerus (p). *Usualis* (quam etiam alii *Experimentalem* vocant) est dex-
teritas ratiocinandi, solum usu absq; præceptis acquisita. Hæc pollet *Cau-*
sidici, *Historici*, & alii, qui longò usu atq; experientiâ notitiam rerum sibi
compararunt, & de rebus discursus movere norunt. *Artificialis* verò est
facultas, quæ certis suis gaudet præceptis, quibus ratio regulata de re qua-
vis dubia promptissimè discurrere valet. Hæc subdividitur (β) in *Doctri-*
nalem seu Systematicam, & Habitualem. Illa est compages *Præceptorum*
artis libro comprehensorum, & vocatur aliàs *Eclypa*: hæc verò est, quæ in
intellectu consistit, estq; qualitas frequentatis actibus roborata, ita facili-
tans Intellectus operationem, ut is expedite verum in rebus cognoscere
possit, vocaturq; aliàs *Archerypa. Habitualis* iterum subdividitur (γ) in
Docentem & Uentem. Illa est, quæ intellectus instruitur medijs de modo
cognoscendi veritatem, diciturq; *Logica abstracta*: hæc verò est, quando
juxta illa media mens progreditur ad certam operationem, eaq; præcepta,
quæ tradit Logica Docens de Apprehensione, Enumeratione, Syllogismo,
Methodo, applicat, & actu ipsò apprehendit, enunciat, discurret & ordi-
nat,

(m) loc. supr. cit. Lib. I. Cap. 2. Quest. 2. p. 10. (n) In Proæmio Logica Re-
cognita p. 1. (o) l. c. p. 2. (p) l. c. p. 428.

nat. De quo videatur Noldius (q). Quam distinctionem Logicae Scoto & veteribus plerisque; Scholasticis, ac recentioribus, ut Arriaga & Ildeph: de Pennasfel Excell: Dn. L. Wagnerus (r) adscribit.

§. X. Manet autem Difficultas, qualis inter has Logicae Distinctiones intercedat vel Unitas, vel Distinctio? an Unitas univoca, an analogica, an æquivoca tantum? an inter Distinctio essentialis ac realis, an verò accidentalis & rationis tantum? Quia itaque; diversa hinc occurrunt membra, idè necessum est, ut distinctè de illis iudicium instituamus, decisionemque; non tantum nostro, sed etiam aliorum calculò comprobemus. Et quidem de *Logica Systematica* lis perorata est, eam cum *Logica Habituali* non participare de *Logica natura* nisi nomen. Eò (1.) quòd non sit *Habitus*, sed potius *signum Habitus*: nec sit *Qualitas* in mente hærens, sed *Quantitas*. Igitur non potest illa majorem convenientiam habere cum hac, quàm æquivocam: non se-cus ac *imago & figura hominis* convenit cum ipso vivo ac vero homine. Jam quæ differunt ut nudum signum, & res, quæ per illud Signum repræ-sentatur, illa non conveniunt nisi nomine. Atqui *Logica Systematica & Habitualis* ita habent. Ergo. Deinde (2.) quæ differunt *Prædicamentis*, illa non possunt habere communem naturam, sed toto genere distinguuntur. Atqui *Logica Systematica & Habitualis*. E. Liqvet igitur hæc duo membra non convenire vel univocè vel analogicè, sed tantum æquivocè, simulque; distingvi essentialiter.

§. XI. De *Logica Naturali* itidem non est cur aliter sentiamus, cum & hæc non propriè loquendò sit *Logica*, & realiter ab *Habituali* differat, ut iudicat supra laudatus Dn. Lic. Wagnerus (s). Probamus (1.) quòd prius: Quæ-cunq; solo nomine conveniunt, & *Definitio eorum planè diversa est*, illa conveniunt tantum æquivocè. Atqui *Logica Nominalis & Habitualis*. E. Major est certa ex definitione ipsius termini æquivoci. *Min:* prob: quia *Logica Habitualis* est perfectio superaddita potentiae naturali, ac per cre-bros Exercitii actus comparatur: contra verò *Naturalis* est facultas con-nata ex potentia intellectus immediatè fluens. (2.) *Quòd posterius*: Quæ-cunq; ut *species diversa differunt*, illa differunt realiter & essentialiter. Sed quæ differunt ut *Potentia naturalis & Habitus Potentiæ naturali superad-ditus*, illa differunt ut diversæ species. E. *Maj:* est certa, quia datur ali-

B

quod

(q) l. c. p. 3. (r) In *Exercitation: Logicarum Disputatione .1 de Præco-gnitis Logica A. 1664. b. l. habita, Sect. .1 Membr. 2. Art: 2. §. 5. (s) In Disputatio: cit: Section: 1. Membr. 2. Art. 2. §. 2. Porism.*

quod prædicatum essentialiter in uno, quod non datur in altero: quod est evidens essentialis distinctionis requisitum. *Min:* quia ab omnibus Logicis hætenus Potentia Naturalis & Habitus ut distinctæ Qualitatis species statuebantur. Manet igitur fixum, sicut convenientiam inter Logicam Naturalem & Habituaalem non esse Univocam vel Analogam, sed tantum Æquivocam: ita distinctionem inter eas intercedere realem & essentialiter.

§. XII. Quod deniq; attinet Logicam Experimentalem & Artificialem, item Docentem & Utentem, de his non esse idem iudicium ferendum existimamus. Et quidem Logicam Experimentalem & Artificialem putamus convenire essentialiter & differre tantum gradualiter, quod ex eo conficitur; Quæcunq; sub una Qualitatis specie continentur, illa non differunt essentialiter. Atq; Logica Experimentalis & Artificialis. Ergo. *Maj:* patet, quia Species essentialiter non differunt (nisi velis intelligendam essentiam numericam) *Min:* prob: quia differunt ut perfectum & minus perfectum, Artificialis enim habet se ut Qualitas roborata, & sine formidine oppositi percipit veritatem; Experimentalis verò consistit in actibus nondum solide regularis, & fallitur fallitq; sæpius, ut loquitur *Exc: Wagnerus* (1). Ad idq; non differunt nisi ut Habitus & Dispositio Habitus, quæ juxta Logicos non differunt specie, sed gradualiter. Interim tamen convenientia non est univoca, aut æquivoca saltem; sed analogica; quia non sit participatio æqualis de natura habitus. Logica autem Docens & Utens, juxta iudicium Acutissimi *Nolde* (a), non differunt nisi ratione, id quod non sine fundamento asseritur. Quia (1.) Logica est Habitus non modo practicus, sed & instrumentalis. Ergo non modo tradere & describere naturam suorum instrumentorum debet, quod officium vulgò Logicæ docentis esse putatur; sed eorum usum, cogitando & agendo demonstrare. (2.) Si Logica in usu constituta & ad res applicata, quam vocant Logicam Abstractam, desineret esse Logica, sequeretur etiam instrumentum, dum à causa sua principali elevatur, desinere esse instrumentum: siquidem in elevatione constitutum jam in usu est, & rebus applicatur. Atq; hoc est absurdum. Ergo & illud. (3.) Si propterea essentialis diversificatio statuenda esset, quia applicatur, & non applicatur, sequeretur etiam inter Rhetoricam, Poeticam, &c. talem differentiam intercedere, dum materiis Theologicis, Phisicis &c. applicatur. At hoc est absurdum. E. & illud. (4.) Si hæc distinctio

(1.) l. c. §. 3. *Porism.* (a) l. *supr. cit: Proæmio, Porism: 4. p. 13. & in Le-gibus Distingvendi p. 36.*

mereretur fidem, sequeretur, quod visus, quatenus est applicatus objecto colorato, culter, quatenus applicatus est pani sciendo, item malleus, quatenus in operatione actu est constitutus, non maneant res ejusdem essentiae, sed planè aliam induant. Sed hoc est absurdum. E. & illud. Probè autem distinguendum esse censet supra commendatus Autor (v) inter Logicam Docentem, ut est in *actu terminativo*, & ut est in *fluxu progressivo*: illò, non hòc modò usum à Logica docente separari posse concedit.

§. XIII. Verùm ut à diverticulo hoc ad viam redeamus, ea quæ ad *Synonyma* Logicæ faciunt, examinanda sunt. Hæc varia sunt, *alia incomplexa, alia complexa: alia primaria, alia secundaria: alia propria, alia impropria*: Quæ prolixiùs persecutus est soepe cit: Dn. L. Wagner (x). Nos famosiora tantùm, & quæ videntur controversa leviter attingemus. Maximè autem usitatum est *Synonymum* Logicæ *Dialectica*, quod juxta judiciosissimum *Dambawerum* (y) ex usu loquendi *Aristotelico* aquè laudè, & aquè angustè accipitur. Equè enim laudè parere dicitur, quando totam ratiocinandi doctrinam complectitur: æquè angustè, quoniam notat doctrinam ratiocinandi ex Probabilibus. Si usum verò hodiernum, qui inveteravit apud Logicos, consideremus, *Logicam* sumi pro tota ratiocinandi *Disciplina*, *Dialecticam* verò pro parte tantùm, adeoquæ *Logicam* & *Dialecticam* differre ex hoc usu ut totum & partem deprehendimus. Præsertim verò si *Etymologiam* & *Derivationem* ejus spectemus, id evenit. Quò argumentò nixi Beati Viri *Jacobus Martini* (z), & *Scharffius* (a) distinguunt *Logicam* & *Dialecticam*, dicuntquæ illam se habere ut totam artem, hanc verò ut partem & doctrinam de argumentationibus probabilibus. Verùm cum ab *Etymologia* non firma ducantur argumenta, non putamus ea propter esse divellendas. De quo conferri dignus est *Christianus Marckia* (b). *Logicæ* Item *Synonymum* est *ὀργανον* sive *Instrumentum*, quæ appellatio partim desumpta est à proprietate *Logica*, siquidem *Logica* est disciplina *Instrumentalis*, & non propter se sed propter alias disciplinas expetitur: partim ex *autoritate*, sic edito eam *Aristoteles* appellavit. Plura videantur apud B. *Scharffium* (y), & *Zabarellam* (d).

§. XIV. Expedità igitur *Subjecti Describibilis* explicatione restat ut *Præ-*

B 2

(x.) l. d. Art. 7. §. 1. (y) *Epist. Dialecticæ: Proæm: p. 1.* (z) *Institution: Proæm: Cap. 1. p. 2.* (a.) *Institution: Logicæ: Proæm: de Constitution: Log: p. 38.* (b) *System: Logico Theoret: Practic: in Prolegom: Cap. 1. Theor. 17. p. 8. §. 9.* (y) l. *supr. cit.* (d) l. 2. de *Nat. Log. Cap. 1.*

dicari Definibile expositionem aggrediamur. Constat verò, quòd omnis *Definitio* contineat conceptum contrahibilem, quem vocant *Genus*, & contrahentem, quem vocant *Differentiam Specificam*. Circa illum multæ lites, eaq; magis subtiles, quàm utiles seruntur, quibus decidendis nos immorari vix dignum putamus. Ne tamen sine ratione profrus videamur adversæ partis sententiam rejecisse, quæ substituit pro conceptu generico quemvis adulterinum, idèd unam atq; alteram pro refutatione rationem adducere ad nos pertinere existimamus. Si prius tamen supponamus nos non loqui (1). de quovis *Prædicato*, quod *Logicæ* solet attribui, ita enim etiam per *Manum*, per *Filium* posset definiri; sed de *Prædicato* essentiali ac generico: Eoq; (2) non remoto, sed proximo: (3) non de *Logica* accidentaliter sumpta, prout est comprehensio *Præceptorû* in aliquo *Systemate*; sed de *Logica* essentialiter considerata, prout est *Habitus* mentis. His suppositis, quæ neq; pars adversa sine impudentia negare potest, asserimus *Logica genericum conceptum non posse esse* (1) *Scientiam simpliciter*, contra *Scotum* & *Thomam*; neq; (2). *Scientiam restrictè*, contra *Fonsecam*; nec (3). denique *Artem*, contra *Ramistas*, & alios hujus *Sententiæ* patronos, id quod firmissimis rationibus roborabimus:

§. XV. Et quidem quæ primum, *Logicam non esse Scientiam simpliciter* probamus (1). Quia *Logica est disciplina instrumentalis*. E. non potest definiri per *Scientiam*. Consequi quia sunt oppositi habitus: Oppositum autem Oppositi sui *Constitutionem* non potest ingredi (2.) O. *Scientia est rerum necessariorum*: Atqui *Logica* non est rerum necessariorum. E. Major patet juxta *Canonem*: *Scientia est æternorum*. Min: quia *Logica* versatur circa tres mentis *Operationes*, quæ sunt *Contingentes*; in quo etiam convenire dicitur cum *Arte*, teste *B. Jac: Martini* (e). (3) Quia *Scientia consistit in nuda Theoria*, nec tendit ad *praxin*: Atqui *Logica* non consistit in *Theoria*. E. Majoris & Min: robor ultro patet.

§. XVI. Nec quoq; *Scientiam Practicam* posse esse *Genus Logicæ* prob. (1) Quia est *Contradictio in adjecto, esse Scientiam, & esse practicam*: siquidem *Theoria* & *Praxis* sunt differentie oppositæ, quæ non possunt unum *Specie* habitum constituere, & in eo concurrere. Explosa enim jam dudum est illa sententia ex foro sincerè *Philosophantium*, quæ statuit dari aliquem *Habitus* mixtum, ex *Theoretico* & *Practico* compositum. (2) Quia *Genus Logicæ non est Scientia*. E. neque *Scientia Practica*. Consequi de quo enim negatur non esse absolutum, de eo etiam negatur non esse modificatum

(e) in *Institution: Proem. Cap. 1. pag. 9.*

catum. (3.) Quia *actus Intellectus Præcepta Logica regulati non subsistunt in nuda ratione* multominus in *Deo*; sed tendunt ad praxin. E. Logica simpliciter erit practica, non verò secundùm quid.

§. XVII. Neq; porro *Artem* esse Genus Logicæ probatur (1.) quia *Ars est itidem habitus principalis*. E. non potest locò generis in definitione stare. *Consequ.* ultro patet, siquidem *Habitus principales & instrumentales* sunt Oppositi. (2.) Quia *Ars est habitus effectivus*, qui ita est comparatus, ut effectus ejus extra edatur instrumentis corporeis. Atqui hoc Logicæ tribui non potest. E. Hinc teste B. Jac. Martini (ζ) ad *ποιησις* seu effectiōnem requiritur: (a) intellectus arte perfectus dirigens, (b) membra externa, ut instrumenta exequentia, (c) post operationem finis restans seu perdurans extra artem. Jam si quis hæc applicet ad Logicam, videbit in convenientiam. Concedimus quidem cum Eodem B. Viro maximam similitudinem Logicæ cum Arte; negamus tamen identitatem, cum magnum discrimen inter utramq; adhuc inrecedat. Neque etiam confundenda est *ποιησις* cum ipsa *πραξις*, quæ duo in Scholis Philosophicis distinguuntur.

§. XVIII. Manet igitur Genus Logicæ esse *Habitus Instrumentalem*; id quod nos in Definitione deinde ponemus. Quod sit *Habitus* extra dubium est, siquidem est *Qualitas* crebris actionibus comparata, quæ Definitio est ipsius *Habitus*. Quod verò sit *Habitus Instrumentalis*, id probatione indiget. Probamus igitur (1): Quicumq; *habitus non sui causâ, sed alterius expetitur*, ille est *Instrumentalis*. Atqui Logica, E. Major fundatur in Definitione *Instrumenti*. *Min:* si enim non propter usum aliarum disciplinarum Logica expeteretur, nullius planè per se usui esset: Sed uti aliorum instrumentorum natura in usu consistit, ita etiam Logica. (2.) Quia *requisita Instrumenti*, quæ à Zabarella (η) traduntur, *Logicæ competunt*, qualia sunt: (a) ut propter aliud, tanquã propter finem assequendum, utile sit: (b) ut foras assumatur: (c) Ut in perficiendis operibus suis opifices adjuvi finem suum per illud assequantur: Jam fiat applicatio, & deprehendetur hæc omnia Logicæ convenire.

§. XIX. Sed dimissâ lite, quæ circa Conceptum Contrahibilem vertitur, ad *Conceptum Contrahentem* seu *Differentiam specificam* discursum nostrum promovemus. Quæ licet quoq; dubia sit & controversa, propter variantium sententiarum circa Objectum & Finem Logicæ, à quibus Differentia desumitur; tamen ne in Leges Almæ Facultatis Philosophicæ prolixitate inservat impingamus, paucis, quæ nostra sit sententia, hæc loci exponemus.

B 3

Defini-

(ζ) l. *supr. cit.* (η) *Lib. 1. de Nat: Log: Cap. 10.*

Definitionis igitur *Differentiam* delumimus partim *ab Objecto*, eoque tūm *immediato*, quod nobis sunt Operationes Intellectūs; tūm *mediato*, quod sunt res omnes: partim à *Fine*, qui itidem vel est *internus*, & à nobis statuitur esse *directio*; vel *externus*, qui est *Veritatis facilior perceptio*. Hæc omnia etsi facilitate eā possint rejici, quā dicuntur, eū sine probatione proponantur; tamen cū non sit hujus tractationis de illis pluribus agere, sufficiat tantū eorum neminisse, de quibus in Præcognitis Necessariis, tanquam in Propria sede ex professo agitur. Suppositō igitur hic & nun c, tanquam vero, *argumentamur*: Per quod Logica constituitur, & ab aliis Habitibus specificè distinguitur, illud est ejus differentia. Atqui per hanc à nobis assignatam Differentiam Logica in esse constituitur, & ab aliis distinguitur. E. *Maj* patet ex Differentiæ legitimæ requisitis, *Min*, quia nulli Disciplina, sive Objectum, sive Finis sub hoc formali competit.

§. XX. Evolvendæ porro *Causa* sunt, quæ itidem ad *momentam primum* pertinent, scire enim rem est per causas cognoscere, ut effectum habet Philosophorum: igitur eas præterire methodi nostræ leges non patiuntur. *Causas* equidem *internas* Logica non agnoscit, cū sit Accidens & Qualitas in intellectu hærens: Absurdum autem est Accidenti materiam & formam attribueri; tamen analogicè *Materia* possunt esse tūm Objectum Operationis, tūm Subjectum Inhabitionis: ut & *Forma*, ipsa Differentia, per quam Logica specificatur & distinguitur ab aliis. Sicut enim materia & forma Physica dat esse & distingui corpori naturali, ita quoq; materia & forma analogicè sumptæ possunt dici tribuere Logicæ esse & distingui. Quidam *Vir Clarissimus* distinguit inter *Materiam* & *Formam* analogicè sumptas ἀλλήως, quatenus eorum esse absolvunt; & ἰσχυρώς, prout partialiter & distinctè expenduntur. Priori modo *Materia* absolvit *Genus*, posteriori materiale *Objecti*. Eadem ratione habet & *Forma*, priori modò sumpta habet rationem *Differentia*, posteriori *formale Objecti*: constituit.

§. XXI. *Causa Efficiens* & *Finalis* Logicæ nihil difficultatis habent, sed ex communi doctrina aliorum Habituum facile innotescunt. Uti verò *Causa Efficiens Universalis* est ipse *DEUS*, qui est *omnis Boni* Autor, ita etiam *finalis Eius gloria* erit. *Particulares* autem varix sunt: *Causa* enim vel est *movens*, quæ fuit *Perfectionis Organica Desiderium*: vel *agens*, quæ partim *Administratio*, partim *Experientia*, quam secuta est *Actualis micinatio*, & hanc *Habitus*. Dubium autem hic movetur: quinam *primus Inventor* & *Autor* fuerit Logicæ? variant hîc sententiæ, de quibus potest videri *Carol. Franc. & Abra*

Abm de Raconia (9). Nos distinguimus inter primam *Logicam Inventionem* & ejus *perfectionem*: hanc non illam tribuimus *Aristoteli*. In quo etiam habemus nobis suffragantem citatum *Abm de Raconis*, qui nonnullas ante *Aristotelem* existisse *Logicæ* partes *asserit*. *Finis* particularis minime extendendus est cum *Reckermanno* (1) ad *effectus salubres*, cum longè aliud principium hi requirant; sed tantum ad *usum organicum*, qui in dirigendis actibus intellectus occupatur. Neque *astimandus* est *Finis* ex intentione *instans*, qui potest esse varius; verum ex *natura ipsius Disciplina*.

§. XXII. Jam ex dictis & probè omnibus in partibus suis examinatis hæc legitima emergit *Logicæ* *Definitio*: *LOGICA est Habitus Instrumentalis, Operationes Intellectus in rerum cognitione dirigens, ad meliorem Veritatis perceptionem*. In qua *Definitum* est *Logica*: *Genus* *Definitionis* *Habitus Instrumentalis*: *Subiectum immediatum* *Operationes intellectus*; *mediatum res*: *Finis internus per se dirigens*; *externus per meliorem veritatis perceptionem* *declamatur*: ex quibus desumitur *Differentia* ipsius *Definitionis*.

§. XXIII. Tantum de *Definitione*, in qua præcipuum caput consistit *Præcognitorum Utilium*, & quidem *momentum primum* concernes. Jam expendenda est *Partitio Logica*, quæ etiam non minus ut alia hujus *Tractationis* capita in *Controversiam* venit. Quia tamen non licet omnia hic ad ultimum usq; pulvisculum rescare, ob defectum *pægellæ*, ea tantum attingemus, quæ communissima sunt. Et licet *Logica unus sit Habitus*, adeoq; *indivisum* quid; tamen, quatenus ad *cognoscendum* proponitur, & aliter atq; aliter intellectui objicitur, sicut alia objecta in se *indivisa* distingvi solent in *conceptus inadæquatos*, idè pro *diversitate* *considerandorum* in *diversas* quasi *classes* & *partes* dividitur ac *disperditur*. Cum verò *triplicia media* sint, quæ dirigunt *Operationes Intellectus*, eaq; *Logicus* ex professo *considerare* debeat, tanquam *essentialia* capita *Tractationis*; hinc juxta *triplicia hæc media*, *triplex* quoq; *Pars* constituitur *Logicæ*: *Prima*, quæ agit de *Terminis*; *Secunda*, quæ de *Enunciatione*; *Tertia*, quæ de *Discursu* atq; *Methodo* præcepta tradit. *illa suppeditat media*, quibus *Prima*: *ista*, quibus, *Secunda*: *hæc* deniq; quibus *Tertia* *Mentis Operatio* dirigitur: ita ut qui hæc ritè exequitur, is veri *Logici* partes adimpleat. *Probatum* verò hanc *legitimam esse Divisionem*: [1.] *Ex ad æquatione*. Nihil enim potest dari in *Logica*, quod non ad has tres partes commodè referri queat. E. est bona & adæquata *divisio*: [2.] *Ex sine ipsius gemino*. Quia *Logica* inventa est ut dirigat *functiones* nostri *Intellectus*: Atqui hæc *triplicis generis* sunt.

E. etiam

(9) in *Fraludis Logica*, *Secl. I. cap. 3. p. 5. 6.* (1) *Libr. I. System. Theol. c. 4.*

E. etiam triplex pars erit, quæ triplicia mediâ pro dirigendis functionibus Intellectus Irradat.

§. XXIV. Discedimus verò hic, sed modestè, ne in claros Venerandæ Antiquitatis Cineres minùs verecundi alicui videamur, ab illa *Sententia Communi*, quæ dividit Logicam in Partem *Generalem & Specialem*: (1.) Quia hæc divisió est *Disciplinarum Theoreticarum*, quæ methodò Syntheticiâ tractantur: At Logica non tractatur methodò Syntheticiâ. E. hanc divisióem non admittit. (2.) Quia hæc sententia supponit eam hypothesin, quòd *Syllogismus Finis Logicæ*, ad quem omnia reliqua referuntur: At nos eum finem Logicæ esse negamus. E.

§. XXV. Rejicimus quoq; hic loci *Divisióem Ramæorum*, qui Logicam dividunt in *Inventionem & Dispositionem*, quod inde probatur: (1.) Quia hæc divisió est *inadaquata*: excluditur enim per eam Methodus, quæ neq; ad *Inventionem*, neq; ad *Judicium* pertinet. Non ad illam, siquidem ex mente Ramæorum *Inventio* agit tantùm de argumentis *Inveniendis*: neq; ad hoc, quia *Judicium* versatur circa *dispositionem* argumentorum, quod *Methodo* non potest attribui. (2.) Quia hæ partes non sunt *oppositæ*, sed *subordinatæ*: qui enim in *Inventione* occupatur, illum necesse est etiam *Judiciò* uti: hæc enim duo sibi *mutuas operas* ferunt.

§. XXVI. Jam agendum esset de *Attributis*, quæ ad *Momentum Secundum* pertinent, & vel *absolùm* vel *respectivâ* esse dicuntur: Illæ, constituuntur à quibusdam *Perfectio, Unitas, Veritas, Bonitas*: hæc verò *Necessitas, Utilitas* &c. sed quia hæc prolixius tractare non permittit pagella, idèò hic finem facimus, benevolùm Lectorem ad toties laudatum Dn. Lic. Wagnerum (x) ablegantes. (x) l. c. Dogm. V.

COROLLARIA.

- I. Logica ex Logica nata est.
- II. Theologo in statu perfecto considerato absolutè necessaria est.
- III. Et licet non tradat Veritatem Sententiarum, tamen veritatem Connexionum.
- IV. Verbum Logicum non significat exclusivè tempus Physicum.

GLORIA TRINUNI!

Ung. VI 50

ULB Halle

3

004 186 672

f

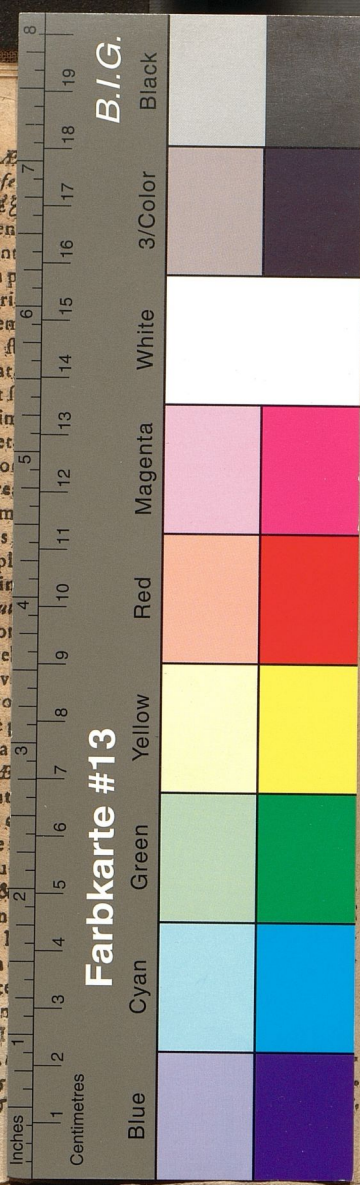
Sb.

VD 17.

Juni 2000 RU

Farbkarte #13

B.I.G.

Q. D. B. V.

DE

LOGICES PROTHEORIA GENERALI,

five

22

PRÆCOGNITIS UTILIBUS,
PRÆSES

M. PAULUS PLATANI,

Muotová-

&

RESPONDENS

GABRIEL TRUSIUS, h. III.

2790

Veterisfolio-Hungari.

Ad diem 12. Augusti, horis antemeridianis,

A. O. R. clc h. LXXVI.

In Auditorio Philosophico

publicè disputabunt.

WITTEBERGÆ, Typis JOHANNIS BORCKARDI, Acad. Typ.
Excudebat SIMON LIBERHART.

*Pereximio Dn: Ser:
Jw Michaeli di, Fru,
Dn & Amico colendo
off: Respondens*

